

ORTODOKSISEN USKONNON KOE 25.9.2015 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden, sisältöjen ja pisteitysten luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintoaineen sensorikunta.

Ortodoksisen uskonnon koe on luonteeltaan kypsyyskoe, jonka tarkoituksena on mitata kokelaan uskonnollista ja katsomuksellista yleissivistystä lukion ortodoksisen uskonnon tavoitteiden ja sisältöjen kannalta. Arvioinnin kohteena on oppimäärän asiasisällön tuntemus ja ortodoksista kirkkoa, kristinuskoa, muita uskontoja sekä maailmankatsomuksia koskevien käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Lisäksi arvioinnin kohteena on taito tarkastella kriittisesti näitä koskevaa tietoa esimerkiksi analysoimalla kuvia, tilastoja ja tekstiaineistoja. Hyvä vastaus on jäsenneilty ja asiasisällöltään johdonmukainen.

Tehtävä 1

Hyvässä vastauksessa nimetään neljä Uuden testamentin evankeliumia ja kuvataan lyhyesti niiden sisältöä. Vastauksessa annetaan esimerkkejä siitä, miten Jeesuksen elämänvaiheita ja opetuksia kuvataan perusteellisesti tai ristiriitaisesti. Kysymys Jeesuksen historiallisuudesta ja evankeliumien Jeesuksen elämää koskevat kuvaukset osataan liittää evankeliumien kirjalliseen luonteeseen ja/tai syntyhistoriaan. 3 pisteen vastauksesta käy ilmi, että evankeliumit ovat Jeesuksen elämää, kuolemaa ja opetusta tulkitsevaa julistusta eivätkä esimerkiksi historiankirjoitusta tai elämäkertaa. 5–6 pisteen vastauksessa kysymys liitetään myös evankeliumien syntyhistoriaan eli niiden kirjoitusajankohtaan, suulliseen/kirjalliseen perimätietoon, keskinäisiin kirjallisiin suhteisiin ja/tai kirjallisiin erityispiirteisiin. Ansiokkaassa vastauksessa evankeliumit osataan suhteuttaa osaksi antiikin kirjallisuutta, joka ei noudata modernin historiankirjoituksen periaatteita.

Tehtävä 2

Hyvässä vastauksessa kuvataan alkutilanne, eli Suomen sodan jälkeen 1809 ortodoksit kuuluivat hallinnollisesti Pietarin hiippakuntaan Pyhän synodin alaisuudessa, mutta Suomen senaatti päätti ulkoisista asioista.

Vastauksessa tulee pohtia, mitä mahdollisia vaikutuksia oli edellä mainitulla tilanteella. Samoin tulee myös tarkastella kirkon ja valtion piirissä syntyneen suomalaisuusliikkeen ja sen pyrkimysten vaikutuksia. Sortavalan opettajaseminaarilla ja sen opettaja Sergei Okulovilla oli tässä merkittävä rooli.

Vastauksessa tulee kertoa hiippakunnan perustamisen ajankohta, sen hallinnollinen keskuspaikka ja ensimmäinen arkkipiispa. Hyvässä vastauksessa kuvataan myös arkkipiispan toimintaa kirkon rakenteen kehittämisen (uusia kirkkoja), opetuksen ja suomenkielisten palvelusten sekä kirkon ja valtion suhteiden kannalta.

Vastaus tuottaa 5–6 pistettä, jos siinä pohditaan tarkemmin seminaarin, suomalaisuusliikkeen ja Pyhän Sergein ja Hermanin veljeskunnan asiaan liittyvää vaikutusta sekä luetellaan paikkakuntia, minne rakennettiin uusia kirkkoja. Tällaisessa vastauksessa tulee tarkastella myös sitä, mihin tämä hiippakunnan perustamisesta alkanut kehitys johti myöhemmin.

Tehtävä 3

Hyvässä vastauksessa kerrotaan, että Uniaatit eli kreikkalaiskatoliset kirkot kuuluvat Rooman paavin alaisuuteen ja noudattavat katolisen kirkon oppeja. Poikkeuksena on, että ne sallivat pappien avioliiton. Uniaattien jumalanpalveluselämä ja kirkkorakennukset noudattavat ortodoksisen kirkon toimintaa ja tapoja. Ei ehtoollisyhteyttä ortodoksisen kirkon kanssa. Suurin uniaattikirkko on Ukrainassa. Tähän kirkkoon kuuluvia on myös Valko-Venäjällä, Romaniassa ja Bulgariassa.

Vastaus tuottaa 5–6 pistettä, jos siinä kuvataan, koska ja miten kyseinen kirkko on syntynyt, sekä kuvataan sen laajempaa levinneisyyttä. Vastauksessa tulee myös pohtia käsitelyä ”kreikkalaiskatolinen”, eli mihin tässä viittaavat kreikkalaisuus ja katolisuus.

Tehtävä 4

Hyvässä vastauksessa luetellaan ennen sotia toimineet luostarit ja niiden sijainti. Suomen alueella Sergein ja Hermanin Valamo ja Arseni Konevitsa Laatokalla, Lintulan Pyhän kolminaisuuden luostari Karjalan kannaksella ja Trifon Petsamolaisen luostari Petsamon niemimaalla.

Vastauksessa kerrotaan pääpiirteissään sodan aiheuttamat evakuoinnit, eli koska ja minne luostarit evakuoitiin ja ketkä sen toteuttivat. Vastauksessa tulee myös kuvata Venäjän kirkon painostustoimet Suomen ortodoksista kirkkoa kohtaan 1945 ja siitä erityisesti Valamolalle aiheutuneet seuraukset, jotka päättyivät 1957. Vastauksessa tulee käsitellä pääasiassa Uuden Valamon ja Lintulan luostareiden vaiheita sivuuttamatta Konevitsan ja Petsamon luostareita.

Vastaus tuottaa 5–6 pistettä, jos siinä mainitaan tarkkoja ajankohtia ja paikkakuntia luostareiden vaiheista 1940-luvun lopulla ja 1950-luvulla. Valamon viime vuosien tapahtumien kuvaus ja luostarin toiminnan pohdiskelu kuuluvat tällaiseen vastaukseen. Vastaavien seikkojen käsittely tulee kuvata myös Lintulan osalta.

Tehtävä 5

Hyvässä vastauksessa kuvataan kirkon synty ja se, miten ortodoksisen kirkon uskontunnustus määrittelee kirkon. Yhtenäisen ortodoksisen kirkon piirre on se, että ortodoksinen oppi on kaikissa kirkoissa sama. Eroavaisuuksia on tavoissa ja jumalanpalveluskäytännöissä, kirkkomusiikissa, ikonitaiteessa ja kirkkoarkkitehtuurissa.

Vastauksessa tulee määritellä patriarkaatti-käsite, ja siinä on myös kerrottava, mitä ovat niin sanotut vanhat ja uudet patriarkaattit ja miten ne ovat syntyneet. Vanhat viisi patriarkaattia on lueteltava, ja lisäksi on osattava mainita esimerkkejä uusista patriarkaateista.

Hyvään vastaukseen kuuluu myös määritellä käsitteet autokefaalinen kirkko ja autonominen kirkko. Niiden yhteydessä on lueteltava esimerkkejä kyseisistä kirkoista.

Vastaus tuottaa 5–6 pistettä, jos siinä tarkastellaan vanhojen patriarkaattien keskinäistä suhdetta ja nykypäivän tilannetta. Edelleen uusien patriarkaattien syntyhistorian kuvaaminen ja Serbian ja Georgian mainitseminen esimerkkeinä tuottavat paremmat pisteet muiden ohessa. Autokefaalisten ja autonomisten kirkkojen tarkka luettelo antaa paremmat pisteet. Vastauksessa tulee pohtia myös EU:n vaikutusta ortodoksisen kirkkoon.

Tehtävä 6

Hyvässä vastauksessa määritellään suuren paaston ajankohta kirkkovuoden kierrossa ja siihen liittyvä kolmen viikon valmistautumisaika. Vastauksessa kuvataan paastoajan merkitys ja tarkoitus.

Vastauksessa luetellaan suuren paaston sunnuntait oikeassa järjestyksessä, ja ne osataan nimetä. Luonnehditaan niiden opetuksellista sanomaa yleisellä tasolla. Hyvään vastaukseen kuuluu 3–4 sunnuntain sisällön ja sanoman tarkempi kuvaaminen.

Vastaus tuottaa 5–6 pistettä, jos siinä on kuvattu jokainen sunnuntai ja sen merkitys ja opetus paastokilvoittelun kannalta. Lasaruksen lauantain liittäminen paastoajan hengelliseen sanomaan tuo lisäpisteitä. Vastauksessa tulee myös pohtia ortodoksisen kirkon sielunhoidollista toimintaa paastojen näkökulmasta ja käyttää esimerkkejä kirkkoveisuista tai ikoneista.

Tehtävä 7

Hyvässä vastauksessa tulee pohtia työn merkitystä yleisellä tasolla ihmisen elämässä. Lisäksi tulee tarkastella viime vuosikymmenten työhön liittyviä muutoksia yksilön ja yhteiskunnan kannalta.

Vastauksen eettisen pohdiskelun tulee perustua ortodoksisen ihmiskuvan tarkasteluun ja sen avaamiseen. Vastauksessa on tuotava esille keskeiset ortodoksisen etiikan lähteet ja eettisen ajattelun tunnuspiirteet.

Hyvässä vastauksessa osataan tuoda esille ortodoksisen ihmiskuvaan perustuen, että työ ei sinänsä määritä ihmisen arvoa. Ihmisessä oleva Jumalan kuva ja kaltaisuus tarkoittavat sitä, että jokainen ihminen on arvokas riippumatta taustastaan.

Vastaus tuottaa 5–6 pistettä, jos siinä kuvataan yksilöidysti ortodoksisen etiikan eri lähteiden sisällöllistä merkitystä kirkon etiikalle ja pohditaan laajemmin kirkon näkemystä työn tekemisestä ihmisen arvon mittarina.

Tehtävä 8

Vastauksessa kukin käsite määritellään selkeästi ja liitetään oikeaan uskontoon. Yhteen pisteeseen ei riitä pelkkä uskonnon tunnistaminen vaan siihen vaaditaan jotakin tietoa myös itse käsitteestä. Kahteen pisteeseen tarvitaan sekä uskonto että selkeä käsitelmääritelmä.

a)

Bar mitsva, ”lain poika” tai ”käskyn poika”, on juutalainen juhla ja siirtymäriitti, jota vieteään pojan tullessa 13-vuotiaana uskonnollisesti täysi-ikäiseksi. Tällöin hänestä tulee uskonnollisessa mielessä täysivaltainen yhteisön jäsen. Hän voi osallistua jumalanpalvelukseen pukemalla rukousviitan ylleen ensimmäistä kertaa, hän saa käyttää rukoukseteloa sekä lukea Tooraa jumalanpalveluksessa.

b)

Dharma on sekä hindulainen että buddhalainen termi. Hindulaisuudessa se tarkoittaa useita asioita, kuten elämänohjetta, lakia tai pelkästään uskontoa. Dharma tarkoittaa sitä elämäntapaa ja niitä velvollisuuksia, joita kullakin on oman luokkansa (kastinsa ja asemansa) mukaan. Buddhalaisuudessa dharma tarkoittaa Buddhan opetuksia ja neuvoja, jotka auttavat ihmistä saavuttamaan valaistumisen. Kahteen pisteeseen tarvitaan käsitteen määrittely sekä hindulaisuudessa että buddhalaisuudessa.

c)

Umma on islamilainen yhteisö. Tavallisesti sillä tarkoitetaan muslimien maailmanlaajuisia yhteisöä, jolla ei kuitenkaan ole konkreettista organisaatiota. Termiä käytetään myös puhuttaessa tietystä uskovien yhteisöstä, jonka jäsenet käyvät rukoilemassa samassa moskeijassa.

Tehtävä +9

Hyvässä vastauksessa osataan kuvata tämänhetkinen asiasta käytävä yhteiskunnallinen keskustelu pääpiirteissään. Siinä tarkastellaan luomiskertomusta ihmisestä miehenä ja naisena.

Vastauksessa määritellään ortodoksisen kirkon näkemys asiasta miehen ja naisen välisenä liittona ja kuvataan avioliiton mysteerion merkitys. Tuodaan esille myös se, että ei ole mitään toimitusta samaa sukupuolta olevien parien suhteen kirkolliseen vahvistamiseen. Sen sijaan avioliiton sakramentin lisäksi samaa sukupuolta olevien parisuhde ei kuitenkaan ole esteenä millekään muille sielunhoidollisille kirkollisille toimituksille. Esimerkkinä voidaan mainita kodin siunaaminen.

Vastaus tuottaa 5–6 pistettä, jos siinä pohditaan, mitä haasteita kysymys antaa ortodoksiselle kirkolle tämän ajan yhteiskunnassa ja esimerkiksi papiston jäsenten suhtautumiselle asiaan. Eri kirkkojen näkemysten tarkastelu kuuluu tällaiseen vastaukseen. Jos vastauksessa on osattu huomioida, että pappeuden sakramentti edellyttää miehen ja naisen välistä kirkollista avioliittoa, myös se on huomioitava pisteityksessä.

Tehtävä +10

Hyvässä vastauksessa osataan lukea karttaa: buddhalaisuus syntyi Pohjois-Intiassa Siddharta Gautaman valaistumiskokemuksen myötä ja levisi erityisesti munkkien matkassa eri puolille Aasiaa. Levitessään uuteen ympäristöön Buddhan oppi sai erilaisia tulkintoja ja painotuksia. Usein se sai piirteitä myös paikallisesta kansanuskosta.

Buddhalaisuuden tärkeimmät koulukunnat ovat jakautuneet alueellisesti. Sri Lankassa ja Kaakkois-Aasiassa (Myanmar, Thaimaa, Laos, Kambodža) vallitsee theravada-traditio, jota kutsutaan myös nimellä hinayana ("pieni vaunu"). Siinä painotetaan munkkiutta, luostarielämää ja mietiskelyä vapautumisen välineenä. Itä-Aasiassa vallitsee moni-ilmeinen mahayana-buddhalaisuus ("suuri vaunu"), jossa korostuvat palvelus- ja lauantamienot. Tässä suuntauksessa tunnetaan myös erilaisia valaistumisen tiellä eteenpäin auttavia bodhisattva-hahmoja. Myös japanilainen zen luetaan tähän buddhalaisuuden haaraan. Tiibetin buddhalaisuus edustaa vajryanaa ("timanttivaunu"), jossa on sekä tantrisia että šamanistisia vaikutteita.

Buddhalaisuus on aina sopeutunut hyvin erilaisiin kulttuureihin ja kyennyt myös elämään rinnakkain kansanuskonnollisuuden kanssa tai sekoittunut siihen. Modernina aikana buddhalaisuus on levinnyt myös Aasian ulkopuolelle. Kyse ei ole vain siirtolaisuudesta, joka on tuonut buddhalaisuuden perinteiset muodot uusiin ympäristöihin. Myös buddhalaiset meditaatiotekniikat ovat saavuttaneet laajaa kiinnostusta länsimaissa. Joskus niissä on kysymys harjoitteista, joissa buddhalaisuus ei ole enää selkeästi esillä (esim. mindfulness).